

ГЕНЕЗИС КАТЕГОРІЇ «ОСНОВНІ ЗАСОБИ» ЯК ОБ'ЄКТА БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ

Матушкіна М.П.

Хмельницький кооперативний торговельно-економічний інститут

Досліджено поняття «основні засоби» з позиції законодавчих актів та вчених-економістів. Виділено спільні та відмінні риси в трактуванні даного терміну. Запропоновано власне визначення категорії «основні засоби».

Ключові слова: основні засоби, бухгалтерський облік, необоротні активи, основний капітал, основні фонди.

Постановка проблеми. Діяльність будь-якого підприємства неможлива без використання основних засобів. Дані об'єкти зазвичай займають левову частку в активах суб'єкта господарювання і можливо саме тому часто привертають до себе увагу наукової спільноти. Протягом останніх років предметами дослідження виступають питання не лише класифікації основних засобів, організації їх обліку на підприємствах різних галузей, а й сутності даної категорії. Неоднозначне трактування поняття «основні засоби» пов'язане з існуванням споріднених термінів, таких як: основні засоби, основні фонди, необоротні активи, основний капітал. Дослідження спільних і відмінних рис між даними поняттями не втрачає своєї актуальності в умовах інтеграційних процесів у веденні обліку вітчизняними суб'єктами господарювання.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Сутність категорії «основні засоби» неодноразово ставали предметом дослідження науковців України та зарубіжних країн. Серед вітчизняних слід відзначити Бутинець Т.А. [5], Цебеня Р.Л. [17], Григорову З.В. [6], Леонову Л.О. [9], Бондара М.І. [3], Жука В.В. [7] та інших. Серед зарубіжних авторів питання основних засобів досліджували В.Ф. Палій, Я.В. Соколов, А.Д. Шеремет та ін.

Незважаючи на значні напрацювання вчених на сьогодні єдності поглядів на категорію «основні засоби» не досягнуто. Тому виникає потреба у подальших дослідженнях даного аспекту.

Метою статті є вивчення сутності основних засобів підприємства відповідно до нормативно-правової бази, вимог управління та обліку.

Виклад основного матеріалу. Сучасна наука дуже ретельно розглядає питання обліку окремих об'єктів, в тому числі основних засобів. Це продиктовано не лише вимогами часу, а постійними змінами податкового законодавства, інтеграційними процесами.

Категорію «основні засоби» можна розглядати з позиції капіталу, засобів праці, об'єкта обліку.

Саме як складову капіталу розглядав основні засоби А.Сміт та його соратники. Підставою для віднесення основних засобів саме до основного капіталу стало розмежування капіталу на основний та

оборотний та встановлення їх характерних відмінностей (таблиця 1).

Досліджуючи категорію «основний капітал» Григорова З.В. виділила ряд критеріїв та ознак, які характеризують об'єкт, що відноситься до складу основного капіталу. Основними з них є:

- призначення (частина майна, від володіння якою підприємство може одержати прибуток);
- особливість перенесення вартості на вартість готового продукту;
- незмінність натуральної форми в процесі використання;
- термін використання (більше одного року або операційного циклу, якщо він триваліший за рік).
- сфера дії (виробництво продукції, надання послуг, здійснення адміністративних і збутових функцій);
- функціональна роль об'єктів (засоби праці, земля, об'єкти, що забезпечують умови для здійснення господарської діяльності підприємства) [6].

Завдяки визначенню критеріїв, згідно яких об'єкт може бути включений до складу основного капіталу, Григорова З.В. трактує основний капітал як не фінансові активи підприємства, що використовуються ним з метою виробництва продукції, надання послуг, здійснення адміністративних і збутових функцій, термін використання яких більше одного року (або операційного циклу, якщо він триваліший за рік) і вартість яких поступово переноситься на створений продукт [6].

З метою ведення бухгалтерського обліку під основним та оборотним капіталом сьогодні розуміють необоротні та оборотні активи, сутність яких визначено на законодавчому рівні. Згідно НП(С)БО 1 необоротні активи – це всі активи, що не є оборотними, а оборотні активи – гроші та їх еквіваленти, що не обмежені у використанні, а також інші активи, призначені для реалізації чи споживання протягом операційного циклу чи протягом дванадцяти місяців з дати балансу [11].

В той же час під необоротними активами Семйон В.С. розуміє сукупність матеріальних ресурсів і нематеріальних прав, виражених у грошовій формі, які використовуються підприємством для досягнення його цілей (отримання економічних вигод

Таблиця 1

Характеристика основного та оборотного капіталу за А. Смітом

Основний капітал		Оборотний капітал	
Характеристика	Склад	Характеристика	Склад
приносить дохід або прибуток, не надходячи в обіг або не міняючи власника	корисні машини і знаряддя праці, що полегшують і зменшують працю; дохідні будівлі; і корисні здібності усіх мешканців або членів суспільства	приносить прибуток тільки в процесі обігу або міняючи господарів	гроші; запаси продовольства; матеріали; вироби, що виготовлені і закінчені, але не продані

Джерело: розроблено автором на даним [5]

чи забезпечення адміністративних, соціально-культурних цілей) протягом тривалого періоду (більше одного року чи операційного циклу) [16].

Подальші дослідження терміну «основні засоби» вказують на виділення категорії «основні фонди» і ототожнення даних понять [5, 18, 19]. Деякі сучасні науковці [3, 7] пропонують відмовитися від даного терміну у зв'язку з тим, що це є лише вартісна категорія і не має ніякого практичного значення. Однак, Цебень Р.Л. наголошує на тому, що вирішальне значення при трактуванні понять «основні фонди» та «основні засоби» має не сама назва терміну, а його економічна сутність [17]. Зважаючи на це, доцільно зупинитися саме на понятті основних засобів.

Дослідження даного питання пропонуємо провести у двох напрямках:

1) згідно вимог нормативно-правової бази;

2) за науковим підходом, який розглядає основні засоби з позиції обліку, аналізу, аудиту та управління.

Основними нормативними актами, що регулюють облік основних засобів в Україні є: Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби» [14] та Податковий кодекс України [13]. Оскільки все більше суб'єктів господарювання бажає перейти на міжнародні стандарти ведення обліку варто також проаналізувати сутність основних засобів і за міжнародним законодавством. Підходи до трактування сутності основних засобів в українському законодавстві та за МСБО 16 «Основні засоби» [10] представлені в таблиці 2.

Проаналізувавши основні нормативно-правові акти з питань обліку основних засобів можна зробити висновок, що усі науковці розглядають дані об'єкти

Таблиця 2

Сутність поняття «основні засоби» згідно нормативно-правових актів

Нормативний документ	Визначення основних засобів
П(С)БО 7 «Основні засоби» [14]	матеріальні активи, які підприємство/установа утримує з метою використання їх у процесі виробництва/діяльності або постачання товарів, надання послуг, здавання в оренду іншим особам або для здійснення адміністративних і соціально-культурних функцій, очікуваний строк корисного використання (експлуатації) яких більше одного року (або операційного циклу, якщо він довший за рік)
Положення з бухгалтерського обліку необоротних активів бюджетних установ [15]	матеріальні активи, які утримуються установою для використання їх у виробництві/діяльності або при постачанні товарів, виконанні робіт і наданні послуг, для досягнення поставленої мети, та/або задоволення потреб установи, або здавання в оренду іншим особам і використовуються, за очікуванням, більше одного року
Податковий кодекс України [13]	матеріальні активи, у тому числі запаси корисних копалин наданих у користування ділянок надр (крім вартості землі, незавершених капітальних інвестицій, автомобільних доріг загального користування, бібліотечних і архівних фондів, матеріальних активів, вартість яких не перевищує 2500 грн., невиробничих основних засобів і нематеріальних активів), що призначаються платником податку для використання у господарській діяльності платника податку, вартість яких перевищує 2500 грн. і поступово зменшується у зв'язку з фізичним або моральним зносом та очікуваний строк корисного використання (експлуатації) яких з дати введення в експлуатацію становить понад один рік (або операційний цикл, якщо він довший за рік)
МСБО 16 «Основні засоби» [10]	матеріальні об'єкти, які утримують для використання у виробництві або постачанні товарів чи наданні послуг, для надання в оренду іншим або для адміністративних цілей та використовуватимуть, за очікуванням, протягом більше одного звітного періоду.

Джерело: розроблено автором

Таблиця 3

Визначення терміну «основні засоби» окремими науковцями

Автор, джерело	Визначення основних засобів
Бабіч В. [1, с. 11]	сукупність засобів праці, які функціонують у сфері матеріального виробництва в незмінній натуральній формі протягом тривалого часу та переносять свою вартість на заново створений продукт частинами в міру їх зношення.
Баранік О. [2]	засоби праці виробничого та невиробничого призначення.
Бондар О. [4, с. 24]	сукупність матеріальних активів в формі засобів праці, які багаторазово приймають участь в процесі виробничо-комерційної діяльності і переносять на продукцію свою вартість частинами.
Ковальов Д. [8, с. 13]	матеріальні активи, які підприємство формує з метою використання їх у процесі виробництва чи постачання товарів, надання послуг, здавання в оренду іншим особам або для здійснення адміністративних та соціально-культурних функцій і очікуваний термін корисного застосування яких перевищує рік.
Пиріжок Є. [12, с. 397]	матеріальні активи, які підприємство утримує з метою використання їх в процесі виробництва чи поставки товарів, надання послуг, здачі в оренду іншим особам чи для здійснення адміністративних і соціально-культурних функцій, очікуваний строк корисного використання (експлуатації) яких більше одного року (чи операційного циклу, якщо він перевищує рік).
Черненко С. [18, с. 33]	це засоби праці виробничого і невиробничого призначення (будівлі, споруди, машини, передавальні пристрої, інвентар і т.п.), що беруть участь у процесі виробництва впродовж багатьох циклів, зберігаючи при цьому свою натуральну форму, і поступово (в міру зношення) переносять свою вартість на вироблену продукцію.
Яловега Л. [19]	сума капіталу, вкладеного в сукупність матеріально-речових об'єктів і цінностей, що використовуються в процесі виробництва для впливу на предмети праці і їх перетворення в придатні до споживання продукти.

Джерело: розроблено автором

як матеріальні активи, які використовуються досить тривалий період для здійснення діяльності суб'єктом господарювання. Варіансний критерій, по якому об'єкти можуть бути віднесені до складу основних засобів виділений лише Податковим кодексом України.

Науковці ж, вивчаючи питання основних засобів намагаються уточнити дану категорію відповідно до конкретної галузі, потреб аналізу, управління тощо.

Систематизацію поглядів окремих дослідників щодо сутності поняття «основні засоби» наведено в табл. 3.

На основі проведеного аналізу наукової літератури, можна зробити висновок, що під «основними засобами» розуміють засоби праці, які мають матеріально-речову форму і використовуються для ведення діяльності підприємством. Напрямок використання основних засобів залежить від галузевих особливостей. Це може бути виробництво, надання послуг, реалізація та ін. Тому, на нашу думку, недоречно акцентувати увагу на даному моменті. Зважаючи на це, пропонуємо розглядати основні засо-

би як матеріальні активи, які суб'єкт використовує для здійснення усіх видів діяльності та задоволення потреб з очікуваним строком використання більше дванадцяти календарних місяців з дати введення в експлуатацію.

Дане визначення характеризує основні засоби як об'єкта обліку будь-якого суб'єкта, незалежно від форми власності та галузевої спрямованості.

Висновки. Узагальнюючи вищевикладене можна зробити висновок, що основні засоби є одними з найважливіших об'єктів, які використовуються усіма суб'єктами господарювання для здійснення їх діяльності. Від правильного трактування поняття «основні засоби» залежить можливість віднесення об'єкта до складу основних засобів. Оскільки на законодавчому рівні не врегульовано дане питання – виникають різні погляди на дану категорію. Тому важливо привести у відповідність норми основних нормативних документів у сфері бухгалтерського обліку, з метою усунення помилок при веденні даної ділянки обліку.

Список літератури:

1. Бабіч В. Витрати на ремонт та поліпшення основних засобів: обліковий і податковий аспекти / В. Бабіч // Бухгалтерський облік і аудит. – 2012. – № 8. – С. 10-13.
2. Баранік О. Проблемні питання податкового обліку витрат на ремонт та поліпшення основних засобів [Електронний ресурс] / О. Баранік. – Режим доступу http://sophus.at.ua/publ/2012_12_11_12_kampodilsk/sekcija_2_2012_12_11_12/problemni_pitannya_podatkovogo_obliku_vitrat_na_remont_ta_polipshennja_osnovnikh_zasobiv/12-1-0-268
3. Бондар М.І. Облік і аудит основних засобів (на матеріалах аграрних підприємств Київської області) [Текст] : автореф. дис. канд. ек. наук : 08.06.04 / М.І. Бондар. – Київ, 2001. – 23 с.
4. Бондар О. Проблеми визнання основних засобів у бухгалтерському та податковому обліку / О. Бондар // Бухгалтерський облік і аудит. – 2004. – № 3. – С. 23–27.
5. Бутинець Т.А. Основні засоби: точка зору економіста / Т.А. Бутинець. Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу – 2012. Вип. 2 (23). – С. 22-36.
6. Григорова З.В. Формування та ефективність використання основного капіталу підприємств [Текст] : автореф. дис. канд. ек. наук : 08.06.01 / З.В. Григорова. – Київ, 2005. – 19 с.
7. Жук В.В. Облік і контроль основних засобів (на прикладі державних підприємств в галузі культури України) [Текст] : автореф. дис. канд. ек. наук : 08.06.04 / В.В. Жук. – Київ, 2006. – 25 с.
8. Ковальов Д. Два ремонтні в один день: як використати 10%-вий ремонтний ліміт / Д. Ковальов // Все про бухгалтерський облік. – 2012. – № 108, 28 листопада. – С. 13-14.
9. Леонова Л.О. Бухгалтерський облік основних засобів та їх відтворення (на матеріалах вугільних шахт Донбасу) [Текст] : автореф. дис. канд. ек. наук : 08.06.04 / Л.О. Леонова. – Харків, 2004. – 22 с.
10. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 16 «Основні засоби» [Електронний ресурс] // Міністерство Фінансів України. – Режим доступу : www.minfin.gov.ua/document/92427/МСБО_16.pdf
11. НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» : затв. наказом Міністерства фінансів України від 07.02.2013 р. № 73
12. Пиріжок Є.С. Поняття «основні засоби» та канали їх вибуття на підприємстві / Є.С. Пиріжок, Н.Т. Кулікова // Міжнародний збірник наукових праць «Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу». – 2011. – Випуск 2 (20). – С. 397–405.
13. Податковий кодекс України № 2755-VI від 02.12.2010 // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – № 13–14, № 15–16, № 17. – Ст. 112
14. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби» : затв. наказом Міністерства фінансів України від 25 вересня 2009 року № 1125 (із змінами і доповненнями) [Електронний ресурс] // Верховна Рада України. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0288-00>.
15. Положення бухгалтерського обліку необоротних активів бюджетних установ : затв. наказом Міністерства фінансів України від 26.06.2013 № 611.
16. Семйон В.С. Бухгалтерський облік необоротних активів в Україні та Угорщині: порівняльний аспект [Текст] : автореф. дис. канд. ек. наук : 08.00.09 / В.С. Семйон. – Житомир, 2010. – 23 с.
17. Цебень Р.Л. Облік ат внутрішній аудит основних засобів в енергопостачальних компаніях України [Текст] : автореф. дис. канд. ек. наук : 08.00.09 / Р.Л. Цебень. – Київ, 2009. – 21 с.
18. Черненко С. К. Природа основних фондів : монографія / С. К. Черненко. – Рівне, 2006. – 84 с.
19. Яловега Л.В. Облік витрат на ремонт та поліпшення основних засобів : бухгалтерський і податковий аспект [Електронний ресурс] / Л.В. Яловега. – Режим доступу : http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe

Матушкіна М.П.

Хмельницький кооперативний торгово-економічний інститут

ГЕНЕЗИС КАТЕГОРИИ «ОСНОВНЫЕ СРЕДСТВА» КАК ОБЪЕКТА БУХГАЛТЕРСКОГО УЧЕТА

Аннотация

Исследовано понятие «основные средства» с позиции законодательных актов и ученых-экономистов. Выделены общие и отличные черты в трактовке данного понятия. Предложено собственное определение категории «основные средства».

Ключевые слова: основные средства, бухгалтерский учет, необратимые активы, основной капитал, основные фонды.

Matushkina M.P.

Khmelnytskyi Cooperative Trade-economic Institute

GENESIS CATEGORY «ASSETS» AS AN OBJECT ACCOUNTING

Summary

Investigated the concept of «fixed assets» positions of legislative acts and economists. General and excellent lines are selected in interpretation of this term. Proposed own definition of the category of «fixed assets».

Keywords: fixed assets, accounting, irreversible assets, fixed assets, capital assets.

УДК 336.71

АНАЛІЗ СИТУАЦІЇ НА БАНКІВСЬКОМУ РИНКУ УКРАЇНИ

Муляр Т.В., Копистиринська К.В.

Вінницький фінансово-економічний університет

В статті розглянуто та проаналізовано ситуацію на банківському ринку України. Проаналізовані основні зміни на ринку за 2011 – 2013 рр. Та надано оглядовий аналіз ситуації на початку 2014 року.

Ключові слова: банки, ситуація, ринок, аналіз, активи, пасиви, проблеми, власний капітал, залучений капітал.

Постановка проблеми. Аналіз ситуації на банківському ринку України завжди мав велике значення. Банківська система є однією з ключових складових економіки та фінансової стабільності України, зміна показників її діяльності достатньо добре корелює із зміною показників діяльності реального сектору економіки. Виходячи з дворівневої побудови банківської системи, доцільно проаналізувати не лише діяльність НБУ, а й діяльність банківської системи України.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Аналіз ситуації на банківському ринку України на даний момент має важливе значення. Даним питанням займалися Азаренкова Г.М., Васюренко О.В., Герасимович А.М., Жуков Е.Ф., Коцовська Р.Н., Ричаківська В.І., Мороз А.М., Українська Л.О., Савлук М.І., Панова Г.С., Примостка Л.О., Пуховкіна М.Ф., Спіцин І.О., Спіцин Я.О., Шевченко Р. І.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Аналіз ситуації на банківському ринку України завжди буде мати важливе значення та представляти різні аспекти для аналізу. Зростання та урізноманітнення потреб суб'єктів господарювання і населення в банківському обслуговуванні обумовлюють необхідність поглибленого аналізу особливостей сучасної ситуації на банківському ринку, виявлення його відповідності якісним змінам, що відбуваються в процесах соціально-економічного розвитку країни.

Мета статті. Розглянути основні напрямки розвитку банківського ринку України, провести аналіз сучасних тенденцій та змін що відбуваються.

Виклад основного матеріалу. Діяльність банківського сектору України характеризувалася стабіль-

ним припливом коштів до банків, зростанням ринку банківського кредитування, скороченням простроченої заборгованості за кредитами, нарощуванням капіталу банків, виходом на прибутковий рівень діяльності після трьох збиткових років. За станом на 01.01.2013 р. у Державному реєстрі банків було зареєстровано 176 банків, зокрема два – державні (АТ «Ощадбанк» і АТ «Укресімбанк»). Із зареєстрованих банків 175 банків мали банківську ліцензію та один (АТ «РОДОВІД БАНК») – ліцензію санаційного банку. Усі банки, які мали ліцензії, за організаційно-правовою формою були публічними акціонерними товариствами.

Станом на 08.04.14 за інформацією НБУ в Україні налічується 180 банків, з яких банківську діяльність здійснюють 174.

На початок квітня 2014 року в Україні були доступні депозити в 6 валютах: долар США, євро, гривня, англійський фунт, швейцарський франк, російський рубль.

На українському банківському ринку послуг представлено більш ніж 300 депозитних програм, більш ніж з 70 можна ознайомитися на Finance.UA, що представляють собою близько 600 варіацій депозитів.

Найвищі процентні ставки за депозитними вкладками пропонують наступні банки:

Гривня, суми вкладу 10 000 UAH:

28,5% Аркада Банк – «Капітал стандарт»

26,5% Банк Михайлівський – «Оптимальний»

26% Актив Банк – «Актив прибутковий»

Долари США, суми вкладу 10 000 USD:

13% УФС-Банк